

Preverjanje uspešnosti ukrepov družbenega nadzorstva*

Katja Vodopivec**

V desetletju med 1960 do 1970 je postal popularen interakcionizem. Ta teorija je med drugim opozorila tudi na pomen družbenega nadzorstva za človekovo počutje in razvoj. Hkrati s tem se je odprlo vprašanje, kakšne so posledice družbenega nadzorstva — ali take kot jih pričakujemo, ali drugačne, ali morda celo nasprotne od pričakovanj.

Interakcionizem je sociološka teorija in ni vplival samo na razvoj kriminološke misli v zadnjih šestnajstih letih, temveč tudi na razvoj mišljenja v psihiatriji, psihologiji, pri socialnem delu ipd. Vprašanje je torej širše: s čim vse družba nadzoruje ljudi; ali ne tudi s službami, ki so namenjene človeku v pomoč; kaj ti ukrepi pomenijo sociološko, psihološko in kakšni so njihovi učinki?

Zaradi takega načina mišljenja so nastale tudi t. i. ocenjevalne (evaluativne) raziskave. Te raziskave so po eni strani pokazale, kako težko je ocenjevati učinke posegov družbenih ustanov v življenje ljudi, po drugi strani pa so odprle vrsto vprašanj iz raziskovalnega dela sploh. In ne nazadnje so odkrile, da so posledice posegov družbenih ustanov in posameznikov v način življenja ljudi verjetno zelo drugačne od tistih, ki jih pričakujemo in v katere kratko in malo verjamemo.

Da bi ponazorili problematiko takega raziskovanja, smo izbrali raziskave, ki so bile opravljene v Jugoslaviji glede merjenja uspešnosti ukrepov in obravnavanja mladoletnikov. Takih ocenjevalnih raziskav je bilo doslej pri nas namreč še največ. Poleg tega pa namen družbenih posegov v to problematiko ni predvsem kaznovalen, temveč tudi ali celo predvsem dobronamensko resocializacijski.

Mladoletni storilci kaznivih dejanj in ukrepi formalnega družbenega nadzorstva

Leta, 1973 je bilo v Jugoslaviji javnim tožilstvom prijavljenih 18 110 mladoletnikov. Od tega so sodišča izrekla vzgojni ali kazenski ukrep 7075 mladoletnikov (39 %). V Sloveniji je bilo prijavljenih javnim tožilstvom 2081 mladoletnikov in so sodišča izrekla ukrepe 1109 mladoletnikom (53 %). Na sto tisoč mladih ljudi, starih 14—18 let to pomeni:

* Članek je predelano predavanje za XXVI. mednarodni tečaj iz kriminologije (Pau — Bayonne — San Sebastian, 5—12. maj 1976).

** Katja Vodopivec, doktorica znanosti, profesorica kriminologije, pravna fakulteta, Ljubljana.

1. Kriminalitetno število mladoletnikov v kazenskem postopku

Faza postopka	Število mladoletnikov	
	Jugoslavija	Slovenija
— prijavljenih javnemu tožilstvu	1245	1955
— katerim so bili izrečeni sodni ukrepi	485	1040

Indeks naraščanja števila mladoletnikov, ki so jim sodišča izrekla vzgojne ali kazenski ukrep za zadnjih deset let (1973:1964), je za Jugoslavijo 177 %, za Slovenijo 161 %.¹

Izid postopka za vse javnemu tožilstvu nazonanjene mladoletnike je bil leta 1973 naslednji:

2. Struktura izrečenih ukrepov

Izid postopka in ukrepi	Jugoslavija	Slovenija
	število mladoletnikov	
	18 110	2081
Struktura v %		
postopek ni bil uveden ali postopek ustavljen	61,0	46,9
družinsko nadzorstvo*	18,8	21,1
strožje nadzorstvo skrbstvenega organa	12,2	19,6
oddaja v zavod	6,0	7,1
drugi ukrepi**	2,0	5,3
	100,0	100,0

* ukor + strožje nadzorstvo staršev

** oddaja v disciplinski center (visok delež zlasti v Sloveniji)* + strožje nadzorstvo druge družine

Iz preglednice izhaja, da prijava mladoletnih storilcev kaznivih dejanj organom pregona²

¹ Razčlemba razlik med Slovenijo in drugimi republikami terja posebno razpravo.

² Podatki so povzeti iz Statističnih letopisov Jugoslavije in Kazensko-sodne statistike 1973 za Slovenijo.

Podatki prijav organom za notranje zadeve niso priobčeni. Ker pa morajo uprave javne varnosti

— razen določene faze postopka — v skoraj 80 % primerov za Jugoslavijo in 68 % primerov za Slovenijo ni imela posebnih posledic.

Raziskave

Prve empirične raziskave o mladinski kriminaliteti smo v Jugoslaviji začeli 1956. leta (v Sloveniji) in do 1. 3. 1976 so bile ugotovitve priobčene za pribl. 48 raziskav. Od tega je bilo 24 deskriptivnih, 18 primerjalnih in 6 ocenjevalnih.³ Med temi so se raziskovalci ukvarjali tudi z delinkvenco otrok (3 raziskave) in z mlajšimi polnoletnimi storilci kaznivih dejanj (2 raziskavi), saj se s kriminološkega stališča ni mogoče omejiti samo na z zakonom izločeno starostno obdobje. Hkrati s tem bo verjetno zanimivo, da so med navedenimi raziskavami tudi tri mednarodno primerjalne (primerjave Jugoslavije z Anglijo, Poljsko, Francijo in Madžarsko) in da je Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani začel prvo ocenjevalno raziskavo razmeroma zelo zgodaj, tj. l. 1961.

V tem prispevku se bomo, kot rečeno, omejili na ugotovitve in vprašanja ocenjevalnih raziskav. To so raziskave:

1. Oddaja mladoletnikov v tujo družino ali zavod (Skaberne idr., 1964).

2. Analiza in uspešnost izvajanja vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva skrbstvenega organa (Skaberne idr., 1969).

3. Upučivanje u disciplinski center za maloljetnike (Carić-Bilič, 1972).

4. Mladoletnikovo, vrednotenje kazenskega postopka in izvrševanje kazenskih sankcij (Brejc, 1972).

5. Efikasnost krivičnih sankcija prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela, s posebnim osvrtnom na povratništvo kod maloljetnika (1974).

6. Eksperiment v Logatcu (Vodopivec idr., 1974).⁴

prijaviti javnemu tožilcu vse primere odkritih kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki, domnevamo, da so številke prijav javnemu tožilstvu večje od utemeljenih prijav upravam javne varnosti za vse neposredne prijave in predloge.

³ To so raziskave, ki jih ima evidentirane Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani. Podatke je za namen tega sestavka zbral dr. Bronislav Skaberne. Primerjalne in ocenjevalne raziskave so hkrati seveda tudi opisane.

⁴ Bibliografski podatki so podani v Bibliografiji raziskav o mladoletniškem prestopništvu v SFR Jugoslaviji (zbral in sestavil dr. Borislav Skaberne) v nadaljevanju tega članka.

Vsebinska vprašanja

Raziskovalci štirih raziskav (1, 2, 3, 5) so si postavili naloge raziskati uspešnost ukrepov, izrečenih mladoletnikom. Toda uspešnosti ukrepov načelno sploh ni mogoče ugotavljati, saj ne vemo, v koliko primerih bi storilci sami spontano prenehali delati kazniva dejanja in še manj vemo, v koliko primerih so prav ukrepi pripomogli k negativnim posledicam.

V raziskavi o analizi in uspešnosti vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva skrbstvenega organa (raziskava 2) smo npr. ocenili, da ukrep verjetno ni bil potreben ali primeren v 31 % primerov. Delež neuspešnosti ukrepa je bil v teh primerih 7 %.

Vse take raziskave namreč izhajajo tudi iz napačne podmene, da je mogoče vse spremembe pripisati samo ukrepu, oziroma obravnavanju v zvezi z ukrepom. To pa seveda še zdaleč niso edine možnosti, ki vplivajo na razvoj osebnosti med izvrševanjem ukrepa.

Posebno vprašanje je tudi, kako merimo neuspešnost ukrepov. Merila, ki jih v ta namen uporabljajo raziskovalci, so zelo različna in izidi sploh niso primerljivi. Za primerjavo ugotovitev o neuspešnosti ukrepov naj omenimo raziskave pod 5, 2 in 3. Momirović (in drugi) so merili neuspešnost ukrepov z različnimi vedenjskimi oznakami: s povratkom, 7 indikatorji socialnopatološkega vedenja in 10 indikatorji ponovnega vključevanja v družbeno okolje. Iz vseh teh indikatorjev pa niso skušali izdelati celotne ocene o mladoletniku in o neuspešnosti ukrepa, temveč so obravnavali vsak indikator posebej, tako da je ostalo nejasno, pri koliko mladoletnikih je bilo po več indikatorjev hkrati; Skaberne (in drugi) so merili neuspešnost ukrepa strožjega nadzorstva s celostnim indikatorjem, ki je vseboval storitev novega kaznovanega dejanja, izvrševanje prekrškov, ekscesivno vdajanje alkoholu, stalno ponočevanje, stalne predrznosti, neredno obiskovanje šole ali delovnega mesta, pogosto menjanje delovnih organizacij, zahajanje v slabo družbo, prostitucijo. Carić-Bilič sta ocenjevala neuspešnost ukrepa posebej za ponovno storitev kaznivega dejanja, posebej za storitev prekrška in skupaj za oba indikatorja. Prvi raziskovalci so ugotavljali uspešnost ukrepa po enem oziroma letu in pol po končanem ukrepu, drugi raziskovalci po 3 letih, tretja dva raziskovalca od 1 meseca do 7 let po izvršenem ukrepu. Izidi torej ne morejo

biti primerljivi, jih pa zaradi zanimivosti podajamo v posebni preglednici.

3. Neuspešnost ukrepov v %

Vrsta ukrepov	Raziskava 5 (povratek)	Raziskava 2 (povratek* + drugi indikatorji)	Raziskava 3 (povratek* + prekrški)
Ustavitev postopka	15,00		
Ukor	5,47		
Strožje nadzorstvo staršev	9,09		
Oddaja v disciplinski center	13,79		28 35
Strožje nadzorstvo skrbstvenega organa	15,19	48,0	
Oddaja v vzgojni zavod	20,93		
Oddaja v vzgojni poboljševalni dom	34,12		
Mladolletniški zapor	45,83		
Povprečje skupaj	18,17		

Čeprav so deleži, ki so ugotovljeni s prvo raziskavo, smiselno rangirani, lahko domnevamo da bi bili — zbrani drugače in bolj celovito — bistveno višji. Poleg tega je očitno, da povprečni delež o neuspešnosti ukrepov ničesar ne pove.

Ne nazadnje je treba vprašati, kaj sploh pomeni gornja lestvica deležev povratka: ali neuspešnost ukrepov; ali vnaprejšnjo odbiro ukrepov s strani sodišča glede na boljšo ali slabšo prognozo povratništva ali pa različno izpostavljenost mladoletnikov ponovnemu pregonu vsaj glede na to, ali so jim bile izrečene prostostne sankcije ali ne.

Raziskovalci med drugim pravijo, da sodišča upoštevajo ob izreku vzgojnih ukrepov ne samo težo kaznivega dejanja, temveč tudi mladoletnikovo osebnost.⁵ Mladoletniki se vračajo v toliko neugodnejše družbeno okolje, kolikor hujše sankcije so jim bile izrečene.⁶ Raziskovalci pa kljub temu izhajajo iz podmene, da bo delež povratnikov med mladoletniki, ki so jim bili izrečeni različni ukrepi, približno enak, ker bo

mladoletnik s slabšo prognozo obravnavan intenzivneje.⁷ Strožje obravnavanje mladoletnikov naj bi torej paraliziralo razlike v prognoziranju; v neugodnem okolju, v katerega se vračajo mladoletniki, in v morebitni diskriminaciji mladoletnikov po izvršenem ukrepu. Takšno izhodišče pa je najmanj nerealno, pa tudi teoretično povsem nesprejemljivo.

Rečemo torej lahko, da na neuspešnost vzgojnih in kazenskih ukrepov vpliva veliko raznih dejavnikov, izvrševanje sankcije je le eden med njimi. Gre torej za eno enačbo z več neznankami.⁸

V zvezi z eksperimentalnimi raziskavami v družbenih vedah (izhajamo iz naše raziskave 6) pa je treba povedati, da je vsaka eksperimentalna situacija, za katero udeleženci vedo (in drugačnih raziskav pravzaprav ne bi smelo biti), po svoje umetna in torej moti spontano vedenje ljudi. Ljudje, ki so predmet eksperimenta, se vedno znova sprašujejo, kakšni bodo izidi, želijo biti udeleženi pri dobrih izidih in se bojijo slabih. Poleg tega ni nihče rad predmet eksperimentiranja in opazovanja. V tem smislu je eksperimentalna situacija posebna situacija, ki je v družbeni praksi verjetno ni mogoče popolnoma ponoviti.

Vprašanje je tudi, ali naj bodo raziskovalci — v tako zapletenih in vsestranskih odnosih, kot so družbena dogajanja — drugi ljudje, kot so uresničevalci eksperimenta. Opazovanje od zunaj je vse nekaj drugega kot doživljanje. Eno je objektivizacija in drugo je bogastvo doživetij. Ali pa je morda mogoče oba prijema združiti?

Vrednostna izhodišča in etični problemi

Pri vseh raziskavah so se raziskovalci odločili v okviru etičnih izbir na podlagi vrednotenja.

Pri raziskavi 1 je bilo treba rešiti zlasti vprašanje kako opazovati rejence, da bi bilo opazovanje zanje čim manj moteče, medtem ko so se raziskovalci lažje odločili za opazovanje gojencev v vzgojnih domovih. Zato so za rejence organizirali skupinsko letovanje v mladinskem okrevališču in so opazovanje opravili v času letovanja.

Pri raziskavi 2 so raziskovalci odklonili možnost, da bi pozneje, tj. po ukrepu strožjega nadzorstva, neposredno opazovali osebnost mla-

⁵ Kovačević-Singer-Momirović, str. 152.

⁶ Petrović-Momirović, str. 118—136.

⁷ Kovačević-Singer-Momirović, str. 11, Hošek-Momirović-Singer, str. 141.

⁸ Več o tem Wilkins, str. 122, 123.

doletnih prestopnikov, temveč so se zadovoljili z informacijami, ki so jim jih dali socialni delavci.

Pri raziskavi 3 sta se raziskovalca omejila samo na pregledovanje že obstoječih evidenc.

Pri raziskavi 4 se je strokovni kolegij inštituta za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani izrekel proti opazovanju tistih oseb, ki same tega niso želele, in sta zato raziskovalca pismeno povabila mladince na inštitut z obljubo skromne denarne odmene za prihod in sodelovanje. Od 113 vabljenih mladoletnikov se jih je vabilu odzvalo le 36 (32%). Izbrani vzorec primerov je postal s tem pristranski. Raziskovalca sta se kljub temu odločila za analizo le tako zbranih podatkov.

Pri raziskavi 5 so se raziskovalci tudi zavedali, da pomeni vsestransko preučevanje mladoletnikov po izvršenem ukrepu »vznemirjanje mladoletnika v njegovem socialnem okolju s tveganjem ponovnega diskreditiranja ter nevarnosti, da bi se porušil proces integracije mladoletnika v okolje, ki se je morda začel« (str. 40). Kljub temu so se odločili za tak način dela.

Pri zadnji, tj. eksperimentalni raziskavi (raziskava 6) smo se nekateri raziskovalci odločili za permisivni način vodenja mladoletnikov iz aprioristično vrednostnih razlogov. Odločili smo se zanj zato, ker po naši oceni pomeni permisivni način vodenja — v nasprotju z avtoritativno-represivnim — ustvarjalno iskanje kar največjih možnosti tako pri gojencih kakor pri zavodskem osebju. Ustvarjalnost pa je ena bistvenih lastnosti človeka. Eno izmed vprašanj je npr. bilo: ali lahko povprečno zmožno zavodsko osebje razvija svojo lastno avtentično ustvarjalnost na področju vzgojnega dela.

Tako kaže, da v sodobnosti ne more biti več dvoma o tem, da so raziskovalci navzoči v raziskovalnem delu s svojim vrednostnim sestavom, in to ne velja samo za družboslovne raziskave, temveč tudi za naravoslovne. To, kar terjamo od sodobnega raziskovalca je, da o svojih vrednotah razmišlja, da jih oceni in pove, zakaj se zanje odloča.

Če velja to bolj ali manj za vse vrste raziskav, velja še toliko bolj za raziskave, ki ocenjujejo delo družbenih nadzornih mehanizmov pri t. i. odklonskosti. Večina ocenjevanj pomeni že po svoji vsebini tudi naknadno nadzorstvo nad bivšimi obsojenci, če ne drugače, vsaj posredno, s ponovnim pregledovanjem kazenskih evidenc ali spisov. Iskanje ljudi in kontaktiranje z njimi je v teh primerih še toliko občutljivejše. V tem

primeru si tudi ne moremo pomagati z načelom, da je treba pri raziskavah z obsojenci, in še bolj z bivšimi obsojenci, ravnati enako kot z vsemi drugimi državljani, saj je obsojenec predmet raziskave prav zato, ker je bil obsojen. Izbira je verjetno težka in doslej še daleč ni bila rešena. Morda pa bi se približali sprejemljivejšemu izhodu iz zagate že s tem, da bi vsak raziskovalec napisal in razložil, kako in zakaj se je v okviru izbir odločal.

V zvezi z našo eksperimentalno raziskavo (v Logatcu) smo se nenehno srečevali z vprašanjem, ki so ga naslavljali na nas naši obiskovalci: Kaj pa uspeh? Ali res delate eksperiment in raziskavo, ne da bi si obetali večji uspeh od obravnavanja gojencev, kot ga dosegajo drugi zavodi? Čemu se potem eksperiment izplača? In dozdevalo se nam je, da nam ni uspelo skoraj nikogar prepričati, da bi se eksperiment izplačal tudi ob enakih prevzgojnih uspehih, če bi osebju omogočil, da dela bolj ustvarjalno kot v drugačnih razmerah. Navsezadnje bi morda pri preprečevanju dosegli najboljše uspehe z eliminacijo neprijetnih ljudi. Hočem reči, da tudi za ocenjevalne raziskave uspeh ne more biti niti edino niti vedno glavno merilo.

In če nazadnje menimo, da bo koristnost ugotovitev odtehtala vznemirjanje bivših obsojencev potem, ko so že svobodni državljani, še vedno ostaja vprašanje, s čim jih bomo vznemirjali in kako jih bomo »opazovali«. Za čim bolj vsestransko opazovanje razvijajo sodobne psihološke tehnike zelo različne prijeme. Ali smemo bremeniti ljudi z vsemi takimi pripomočki, samo z nekaterimi, s koliko, s kakšnimi in zakaj?⁹

Metodološka vprašanja

Čim bolj bomo postajali etično in vrednostno občutljivi, tem manjši bodo verjetno postajali vzorci naših raziskav (zlasti raziskave 1, 4, 6) in bolj bodo ti vzorci pristranski, tj. nerepresentativni. Jih bomo zavrgli, jim bomo — če bodo pristranski — zanikali vsako vrednost? Ali pa bomo raziskovalno delo pojmovali kot kontinuum od posameznega primera prek majhnega do večjega števila primerov. Če bi se odločili samo za raziskave z veliko verjetnostjo reprezentativnosti se bojim, da bi izgubili mar-

⁹ Glej tudi Reynolds.

sikatero pomembno izkušnjo in invencijo. Morda gre predvsem za to, da povemo, kako je z reprezentativnostjo ugotovitev, ne pa tudi za to, da bi jih povsem zavrgli, če niso reprezentativne.

Posebno vprašanje je prevzemanje tujih vprašalnikov za posebno družbeno in kulturno območje, kjer se opravlja raziskava (raziskavi 2 in 6). Vprašalnik je tehnično pomagalo, ki ima, če je dobro sestavljen, neko širšo uporabnost. Toda bistvo vprašalnika so vprašanja, postavljena ljudem. Ti naj bi jih razumeli, zanje naj bi bila relevantna v življenjskih razmerah, v katerih živijo, in nanje naj bi reagirali ustrezno namenu vprašalnika. V tem smislu vprašalniki niso avtomatična pomagala. Njihovo ustreznost je treba vsakič posebej temeljito preverjati in preskušati.

Da bi lahko z ocenjevalnimi raziskavami ugotavljali tudi uspešnost družbenih ukrepov, so se raziskovalci začeli že v tridesetih letih našega stoletja pomagati s t. i. prognostičnimi tablicami¹⁰ (raziskava 2). Vendar pa sodobni pisci čedalje bolj dvomijo o vrednosti prognoziranja s takimi pomagali.¹¹

Naši raziskovalci so namesto tega uporabili tudi poznejše ocenjevalne lestvice, npr. prej ni pil — zdaj pije; prej je pil — zdaj pije; prej ni pil — zdaj ne pije; prej je pil — zdaj ne pije (raziskava 5).

Raziskovalci pa čedalje pogosteje ugotavljajo razvoj istih opazovanih oseb in njihovih stališč v enakih časovnih razmikih skozi daljši čas in tako merijo predvsem dinamiko sprememb (raziskava 6). Pomanjkljivost tega zadnjega načina ocenjevanja razvojnih sprememb je zlasti v tem, da se opazovane osebe polagoma navadijo na sredstva opazovanja.

Posebno vprašanje je, za kakšno skupino opazovanih oseb so dobljene ugotovitve relevantne. Če npr. opazujemo mladoletne storilce, ne glede na vrsto storjenih kaznivih dejanj, in nam je povratek glavno merilo za neuspešnost ukrepov, potem bodo ugotovitve relevantne predvsem za storilce kaznivih dejanj zoper premoženje (npr. raziskava 5). Teh je namreč med vsemi mladoletnimi storilci kaznivih dejanj v Jugoslaviji več kot 80 % in deleži povratnikov med storilci teh kaznivih dejanj so višji kot med storilci drugih kaznivih dejanj. Tako je eno pomembnih metodoloških vprašanj tudi, koliko in v čem so si enote opazovanja sorodne (homogenost).

¹⁰ Več o tem glej Skaberne.

¹¹ Npr. Simon.

Dosti ocenjevalnih raziskav se opira na primerjave (npr. raziskava 6). Med ljudmi in v družbenih dogajanjih pa enakosti ni. Tako primerjamo le približne podobnosti; pri tem je bližina oziroma oddaljenost od podobnosti zelo relativen pojem. Res pa je, da smo pri naravnostnih znanostih navajeni na zelo veliko število preizkusov in primerjav na isto temo. Verjetno je prišel čas, ko bi bilo treba začeti tudi pri družbenih vedah sistematično zbirati in urejati izide raziskav o isti temi. Nekaj takih poskusov je bilo v svetovnem merilu doslej napravljenih, vendar bolj iz dvoma o pravilnosti ugotovitev ocenjevalnih raziskav kot iz želje, da bi bilo mogoče izide različnih raziskav o isti zadevi speljati na skupne imenovalce.

Sklep

Podali smo precejšnje število vsebinskih, etičnih in metodoloških vprašanj iz raziskav, ki ocenjujejo uspešnost družbenih nadzornih ukrepov (t. i. ocenjevalne raziskave). Toda s tem še zdaleč nismo hoteli reči, da take raziskave ne bi bile potrebne in da dosedanje ne bi imele nobene vrednosti. Že doslej zbrani izidi — dobljeni na bolj ali manj ustrezen način — so nam povedali marsikaj, česar prej nismo vedeli. Opozorili so nas predvsem na to, da so posledice družbenih nadzornih ukrepov drugačne od tistih, ki jih pričakujemo. Kolikor pa smo omenili pasti, ki so skrite v ocenjevalnih raziskavah, jih je pač treba poznati zato, da bi se v prihodnje vsaj nekaterim lahko izognili.

LITERATURA

1. **Kazensko sodna statistika 1973**, Ljubljana, Zavod SR Slovenije statistiko 1974, št. 22/74.
2. Reynolds Paul Davidson: **Problèmes moraux dans la conduite professionnelle en sciences sociales**, UNESCO, Revue internationale des sciences sociales 1975, št. 4, str. 601—672.
3. Simon H. Frances: **Prediction Methods in Criminology**, London, Home Office Research Studies, 1971.
4. Skaberne Branislav: **Kriminalna prognoza, Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 1964, št. 4, str. 191—201.
5. **Statistički godišnjak Jugoslavije**, Beograd, Savezni zavod za statistiku.
6. Wilkins T. Leslie: **Evaluation of Penal Measures**, New York, Random House 1969.

Bibliografski podatki za obravnavane raziskave so navedeni v nadaljevanju tega članka: Bibliografija raziskav o mladoletniškem prestopništvu v SFR Sloveniji (zbral in sestavil dr. B. Skaberne).

BIBLIOGRAFIJA RAZISKAV O MLADOLETNIŠKEM PRESTOPNIŠTVU V SFR JUGOSLAVIJI

1. Arnaudovski L.: **Povoenoit maloletnički kriminalitet vo SRM**, Skopje, Institut za sociološki i pravno-politički istraživanja 1972.
2. Bayer M., Singer M.: **Problemi maloletničkog kriminaliteta**, Zagreb, Republički zavod za statistiku SR Hrvatske 1969, s. 301 + Anketni list. (Prikazi 30.)
3. Bayer M., Gajer Gj., Kljaić S.: **Izvršioi krivičnih djela mladji od 14 godina**, Zagreb. Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu 1975, s. 186.
4. Beluhan A., Benc M., Leljak J., Štampar D., Trenc P.: Ispitivanje stavova prema seksualnosti i seksualnoj aktivnosti omladine u odgojnim zavodima SR Hrvatske, **Socijalni rad**, Zagreb 15/1975/1—2, s. 12—24.
5. Brejc T.: Mladoletnikovo vrednotenje kazenskoga postupka in izvrševanje kazenskih sankcij, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 23/1972/4, s. 247—256.
6. Bročić M.: Društveni uzorci vaspitne zapuštenosti i prestupništva kod omladine, **Gledišta**, Beograd 3/1962/2, 3, s. 41—56 in 29—47.
7. Čarić A., Bilić J.: **Upućivanje u disciplinski centar za maloletnike. Izvršenje i efikasnost odgojne mjere u disciplinskom centru u Splitu**, Split, Kriminalističko-kriminološki institut »Ivan Vučetić« pri pravnom fakultetu 1972 s. 99.
8. Cotić D.: Kriminalitet maloletnika sa posebnim osvrtom na recidivizam, **Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo**, Beograd, 5/1967/2, s. 201—224.
9. Cotić D.: Osnovne karakteristike kriminaliteta i kaznene politike u SFRJ u vremenu od 1960 do 1969, **Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo**, Beograd, 9/1971/, s. 153—162.
10. Dobrenić T., Poldrugac V.: **Neki društveno-moralni stavovi omladine s poremećajima u ponašanju**, Zagreb, Društvo defektologa Hrvatske 1974, s. 93 + pril.
11. »Efikasnost krivičnih sankcija prema maloletnicima sa posebnim osvrtom na povratništvo kod maloletnika.« Iz te raziskave, ki sta jo delala Institut za kriminološka i sociološka istraživanja v Beogradu in Institut za kinezologijo v Zagrebu so dosedaj objavljena naslednja dela:
 - 11,1. Horga S.: Neke relacije između normalnih i patoloških konativnih faktora, **Psihološke razprave** (IV. kongres psihologov SFRJ, Bled, 13—17. X. 1971), Ljubljana 1972, s. 465—467.
 - 11,2. Hošek A.: Utjecaj strukture ličnosti na stupanj angažiranosti u sportu i stavova prema sportu kod maloletnika, **Kineziologija**, Zagreb 2/1972/2, s. 59—78 in 3/1973/1, s. 107—116.
 - 11,3. Petrović K., Momirović K., Hošek A.: Relacije socioloških i demografskih karakteristika i kinezološke aktivnosti maloletnih delinkvenata, **Kineziologija**, Zagreb 3/1973/1, s. 51—72.
 - 11,4. Mraković M., Hošek A.: Razlike između maloletnika kojima su izrečene vaninstitucionalne i institucionalne sankcije u kognitivnim i konativnim karakteristikama, stavovima prema sportu i angažiranosti kinezološkim aktivnostima, **Kineziologija**, Zagreb 3/1973/1, s. 83—92.
 - 11,5. Horga S.: Patološki konativni faktor kod maloletnih delinkvenata, **Kineziologija**, Zagreb 3/1973/1, s. 93—105.
 - 11,6. Ignjatović I., Radovanović D.: Prilog istraživanju dimenzije za procenu ličnosti maloletnih prestupnika, **Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja**, Beograd 2/1973/2, s. 371 do 390.
 - 11,7. Kovačević V., Singer M., Momirović K.: Relacije između sankcija izrečenih maloletnim izvršiocima krivičnih djela i njihovog ponašanja u postpenalnom razdoblju, **Defektologija**, Zagreb 10/1974/1—2, s. 4—48.
 - 11,8. Hošek A., Petrović K., Momirović K.: Neke relacije između sankcija izrečenih maloletnim počiniteljima krivičnih djela i njihovih socioloških karakteristika u postpenalnim razdoblju, **Defektologija**, Zagreb 10/1974/1—2, s. 49—92.
 - 11,9. Mejovšek M., Horga S., Momirović K.: Kanoničke relacije socioloških karakteristika u efikasnosti resocijalizacije u postpenalnom razdoblju, **Defektologija**, Zagreb 10/1974/1—2, s. 93—117.
 - 11,10. Petrović K., Momirović K.: Diskriminativna analiza sankcija u prostoru nekih socioloških dimenzija maloletnih delinkvenata u postpenalnom razdoblju, **Defektologija**, Zagreb 10/1974/1—2, s. 118—136.
 - 11,11. Hošek A., Momirović K., Singer M.: Diskriminativna analiza sankcija u prostoru indikatora resocijalizacije, **Defektologija**, Zagreb 10/1974/1—2, s. 137 do 154.
 - 11,12. Momirović K., Viskić-Stalec N., Mejovšek M.: Relacije kognitivnih i konativnih karakteristika maloletnih delinkvenata i efikasost resocijalizacije nakon penalnog tretmana, **Defektologija**, Zagreb 10/1974/1—2, s. 155—173.
 - 11,13. Horga S.: Neke relacije između normalnih i patoloških konativnih faktora, **Kineziologija**, Zagreb 4/1974/2, s. 5—19.
12. Fridl J., Lunder M., Ljatići V., Marolt D., Trmčić J.: Rad organa socijalne zaštite s maloletnicima po obustavi krivičnog postupka, **Socijalna politika**, Beograd 28/1973/5, s. 19—28.
13. Golob M.: Mladoletni povratnici iz kriminilnih družin, **Kriminalistična služba**, Ljubljana 8/1975/2, s. 167—192.
14. Jašović Ž.: Porodična atmosfera i kriminalitet maloletnika, **13. maj**, Beograd 22/1969/6, s. 30—41.
15. Jašović Ž.: **Slobodno vreme i prestupničko ponašanje mladih**, Beograd, Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja 1974, s. 228.
16. Juračić M., Bralić K.: **Kriminalitet maloletnika na području grada Zagreba u razdoblju od 1957**

- do 1961, Zagreb, Zavod za socijalni rad grada Zagreba 1962, s. 20.
17. Kobal M.: Delinkventni mladoletniki z območja dveh različnih kultur. (Promerjava med Londonom in večjimi slovenskimi mesti), **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 16/1965/4, s. 101—134.
 18. Kobal M., Uderman B., Skalar V.: Mladoletniški nemir, **Socialna patologija**, Ljubljana, Mladinska knjiga 1969, s. 102—121.
 19. Kovačević V., Momirović K., Singer M.: Razlike u strukturi ličnosti između delinkventne i nedelinkventne populacije, **Defektologija**, Zagreb 7/1971/2, s. 3—8.
 20. **Kriminalitet maloletnika u Bosni i Hercegovini**, (u periodu 1962—1966), Sarajevo, Kriminoški institut pravnog fakulteta 1971, (X) + 456 + I + VII + IV.
 21. Kriminalna prevencija in osnovnošolski otroci, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 16/1965/1, s. 1—14.
 22. Lazarević D.: **Prevenција maloletničke delinkvencije**, Beograd, Institut za društvene nauke i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja 1971, s. 132.
 23. Lazarević D., Jašović Ž., Ignjatović I., Radovanović D.: Ekonomski razvoj Jugoslavije i maloletnička delinkvencija, **Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja**, Beograd 3/1974/3, s. 247—317.
 24. Lazarević Lj.: **Položaj mladih punoletnika u krivičnom pravu**, Predgovor Nikola Srzentić. (Doktorska disertacija), Beograd, Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja — Odejenje za krivičnopravne nauke 1963, s. 319.
 25. Lazarević Lj., Matić O., Simović V.: **Primena zavodskih vaspitnih mera prema maloletnicama**, Beograd, Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja 1965, s. 159.
 26. Ljatići V.: Obaveznost posebnog tretmana maloletnih delinkvenata sa Kosova u toku izvršenja vaspitno-popravnih mera, **13. maj**, Beograd 28/1975/2, s. 34—50.
 27. Matić O.: **Ispitivanje ličnosti maloletnika kao osnov za određivanje vaspitne mere tretmana u VP domovima**, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja 1974, s. 204.
 28. Mraković M.: **Tjelesno vježbanje i delinkvencija maloletnika**, Zagreb, Sportska štampa 1971, s. 128.
 29. Ognjenović P., Ignjatović I., Vučinić B.: Uzori vaspitno zapuštene omladine, **Zbornik za kriminološka i sociološka istraživanja**, Beograd 3/1974/3, s. 321—343.
 30. Petrović M.: Vrednostne orijentacije delinkvenata, **Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo**, Beograd 9/1971/4, s. 667—678.
 31. Popović B.: Neki mehanizmi odbrane u vaspitno zapuštene dece i omladine, **Socijalna politika**, Beograd 12/1962/4, s. 367—276.
 32. Poročilo o psiholoških, somatskih in socioloških raziskavah pri moški delinkventni mladini, **Kriminalistična služba**, Ljubljana, 8/1957/2, s. 90 do 100.
 - 32.1. Šebek L.: Interesna struktura moške delinkventne mladine, **Kriminalistična služba**, Ljubljana 8/1957/2, s. 114—120.
 - 32.2. Petrović O.: Rezultat testa »Knjižni katalog«, **Kriminalistična služba**, Ljubljana 8/1957/2, s. 120—132.
 - 32.3. Petrović O.: Razlike v interesni usmerjenosti med delinkventno in nedelinkventno moško mladino. **Prispevki k psihologiji**, Ljubljana, Združenje psihologov FLRJ, 1960, s. 143—157.
 - 32.4. Skalar V.: Vpliv družinskega okolja na oblikovanje frustracijskih stereotipov, motivacijskih mehanizmov in obrambnih mehanizmov pri skupini delinkventne mladine in odsev teh vidikov v TAT, **Kriminalistična služba**, Ljubljana 8/1957/2, s. 141—159.
 33. Skabernè B.: Tretiranje maloletničke delinkvencije u Poljskoj i u Jugoslaviji, **Priručnik**, Zagreb 13/1965/1, s. 22—36.
 - 33.1. Šelih A.: Obseg in vrste mladinske delinkvence na Poljskem, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 15/1964/4, s. 216—223.
 34. Skabernè B., Novak K., Kobal M., Skalar V., Kramar M.: **Oddaja mladoletnikov v tujo družino ali v zavod**, Ljubljana, Institut za kriminologijo 1964, s. 200.
 35. Skabernè B.: Kriminaliteta in obravnavanje mlajših polnoletnih oseb v SR Sloveniji, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 19/1968/1—2, s. 2—24.
 36. Skabernè B., Vodopivec K., Skalar V., Uderman B.: **Analiza in uspešnost izvajanja vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva skrbstvenega organa**, Ljubljana, Institut za kriminologijo, 1969, s. (II) + VIII + 327.
 37. Skabernè B.: Pobegi gojencev iz vzgojnih domov, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 25/1974/4, s. 285—294.
 38. Šelih A.: Nekaj problemov mladoletniških združb, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 19/1968/3, s. 110—120.
 39. Šelih A.: Možnost obravnavanja mladinskega prestopništva, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 25/1974/2, s. 85—94.
 40. Špadijer-Džinić J.: Život u vaspitno popravnem domu, **Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja**, Beograd 2/1973/2, s. 325 do 367.
 41. Todorović A., Jovanović Z., Lazarević D., Kalember D., Jašović Z., Petrović M., Ignjatović I.: **Prestupništvo maloletnika u industrijskim naseljima**, Beograd, Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja 1966, s. VII + 320.
 - 41.1. Špadijer-Džinić J.: Sociološki pristup istraživanju maloletniške delinkvencije, **Sociologija**, Beograd 10/1968/1, s. 269 do 280.
 42. Todorović A., Lazarević D., Jašović Z., Ignjatović I.: **Prestupništvo maloletnika u Beogradu**, Beograd, Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja 1970, s. 214.
 43. Todorović A.: **Uslovi i uzroci maloletničkog prestupništva u urbanim i ruralnim sredinama**, Beograd, Institut za kriminološki i kriminalistička ispitivanja, Institut društvenih nauka 1971, s. 180.

44. Vidovi negativno odnesovanje i kriminogeno povedenje kaj maloletnite prestapnici, **Socijalno-patološkite pojavi vo Skopje**, Skopje, Republiški zavod za socijalni prašanja 1974, s. 188—237.
45. Vodopivec K.: Vloga poročil socialnovarstvenih organov v kazenskem postopku proti mladoletnikom, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 25/1974/1, s. 3—13.
46. Vodopivec K., Bergant M., Kobal M., Mlinarič F., Skabernè B., Skalar V.: **Eksperiment u Logatcu**, Beograd, Savez društava defektologa Jugoslavije 1974, s. 260.
47. Zvonarević M., Maras Dj., Bartolović F.: Mjerenje inteligencije kod odraslih i maloljetnih prestupnika, **Priručnik**, Zagreb 4/1956/5, s. 389—393.
48. **Življenjske razmere delinkventne mladine**, Ljubljana, Inštitut za kriminologijo 1960, s. (IV) + 196.

1. 3. 1976.

Zbral in sestavil
dr. Bronislav Skabernè

UDC 001.891:301.173.7

Efficiency of the Social Control Measures

Vodopivec, dr. Katja, Professor, Faculty of Law, Ljubljana

The author deals with problems stemming out of the evaluative research done up to now on juvenile delinquency in Yugoslavia. There were six studies of this kind.

Concepts. To measure the effectiveness of social control provisions — with the possible exception of the comparative analysis — is impossible. The means to study the inefficiency are numerous. Also the situation of the experiment is a specific one, never really quite repeatable in social practice.

The value starting points and ethical problems. Aprioristic value standpoints can compensate for the principle of effectiveness. To trouble people after they have undergone the educational or penal treatment — is problematic from the ethical point

of view. Thus, the reasons for evaluative research are to be reasonably justified.

Methodological problems. Our ethical and value judgements are in converse relation to the size and representative qualities of the sample used for observation or experimentation. Are we going to analyze the unrepresentative samples? The value of prognosis is becoming controversial — what are the other means of observation of the dynamics? The question of homogeneity of the observed populations seems still to be neglected by most students. In social sciences comparisons are founded on the more or less remote similarity. Foreign questionnaires cannot be automatically used in different social and cultural settings.